

การเขียนบทความทางวิชาการ *

ดาเรศ บรรเทิงจิตร

คำสำคัญ บทความทางวิชาการ เทคนิคการเขียน การเขียนบทความ

บทความทางวิชาการมีความสำคัญทั้งต่อตัวผู้เขียน ต่อวงการวิชาการ/วิชาชีพ และต่อสังคม ในด้านความสำคัญต่อผู้เขียน บทความทางวิชาการเป็นภาพสะท้อนถึงความตื่นตัวทางวิชาการของผู้เขียน ในการติดตามความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ ในแวดวงการศึกษา ตลอดจนความสามารถในการจัดระบบ ความคิดและนำเสนอ ในด้านความสำคัญต่อวงการวิชาการ/วิชาชีพ บทความทางวิชาการเป็นกิจกรรม ที่ก่อให้เกิดการกระจายความรู้และการพัฒนาองค์ความรู้ ในด้านความสำคัญต่อสังคม บทความทาง วิชาการเสนอสาระความรู้และแนวความคิดต่าง ๆ อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา สังคมและประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ดังนั้นจึงจำเป็นที่นักวิชาการไม่ว่าจะอยู่ในวงการวิชาการ/วิชาชีพใด จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเขียนบทความทางวิชาการ

ความหมายของบทความทางวิชาการ

บทความทางวิชาการ คืองานเขียนขนาดสั้น ซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ชัดเจนโดยผู้เขียนเรียบเรียง จากผลงานทางวิชาการของตนเอง หรือของผู้อื่นในลักษณะที่เป็นการวิเคราะห์ วิจัย หรือเสนอ แนวความคิดใหม่ ๆ จากพื้นฐานทางวิชาการนั้น ๆ บทความทางวิชาการที่เผยแพร่โดยทั่วไป อาทิ

1. บทความทางวิชาการที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณา จากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ
2. บทความทางวิชาการที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการไม่เข้มข้นนัก เน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็น ประชาชนทั่วไป

3. บทความวิจัย (research article) คือบทความที่เขียนขึ้นจากงานวิจัยของตนเอง มีการกำหนด ปัญหาและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผลการวิจัย อันนำไปสู่ ความก้าวหน้าทางวิชาการ

* หมายเหตุ : สรุปและเรียบเรียงจาก การอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร เทคนิคการเขียนบทความทางวิชาการ บรรยายโดย รศ.ดร. ชูติมา สัจจามันท์ จัดโดย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ วันที่ 30-31 สิงหาคม 2549

4. บทความวิจารณ์ (review article) คือบทความที่ศึกษาผลงาน หรือแนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยละเอียด รวมทั้งมีการวิเคราะห์และอภิปรายผลของเรื่องที่ศึกษาให้เห็นแนวโน้มว่าควรเป็นไปในทางใด มีข้อดีข้อเสียอย่างไร

5. บทความเชิงวิจารณ์ เป็นบทความที่เขียนจากการศึกษา ค้นคว้า เฉพาะกรณีเกี่ยวกับ สถานภาพ หรือปัญหาของสิ่งที่ศึกษา เพื่อหาสาเหตุของปัญหา และเสนอแนะแนวทางแก้ไข

แหล่งเผยแพร่บทความทางวิชาการ

แหล่งเผยแพร่บทความทางวิชาการ มีทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ อาทิ วารสารทางวิชาการ วารสารกึ่งวิชาการ หนังสือรวมเรื่อง และเอกสารประกอบการประชุม สัมมนาทางวิชาการ สื่อบุคคล อาทิ การนำเสนอผลงานในการประชุม สัมมนาทางวิชาการ การบรรยาย/อภิปราย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เว็บไซต์ ฐานข้อมูล

ในการเตรียมบทความทางวิชาการ ต้องทราบแหล่งเผยแพร่และวิธีจัดเตรียมต้นฉบับที่แหล่งเผยแพร่ นั้น ๆ กำหนด เช่น ต้องทราบว่าแหล่งเผยแพร่เป็นวารสารวิชาการ หรือวารสารกึ่งวิชาการ วัตถุประสงค์ในการเผยแพร่เป็นอย่างไร กลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มใด ความยาวของบทความกำหนดไว้กี่หน้า อักษรที่ใช้ในการพิมพ์เป็นแบบไหน ใช้การอ้างอิงรูปแบบใด เพื่อสามารถจัดเตรียมบทความทางวิชาการได้อย่างเหมาะสม

ในการเลือกแหล่งเผยแพร่ที่เป็นวารสารวิชาการ เพื่อการเผยแพร่บทความทางวิชาการ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นวารสารที่จัดพิมพ์ต่อเนื่องทุกปี ตรงตามเวลาที่กำหนด
2. เป็นวารสารที่ออกต่อเนื่องมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี
3. กองบรรณาธิการประกอบด้วย ผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ในวิชาชีพ เพียงพอ
4. มีผู้ทรงคุณวุฒิอ่านพิจารณาบทความ อย่างน้อย 2 ท่าน
5. ถูกนำไปทำดรรชนีวารสารไทย
6. มีค่า impact factor สูง (การวัดค่าความถี่ของการอ้างอิงบทความวารสารในแต่ละปี เป็นเครื่องมือช่วยประเมินเปรียบเทียบวารสาร)
7. มีบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
8. มีเอกสารอ้างอิง
9. มีรายชื่ออ้างอิงอยู่ในฐานข้อมูลของต่างประเทศ

ส่วนประกอบของบทความทางวิชาการ

บทความทางวิชาการ ประกอบด้วยส่วนประกอบ 3 ส่วนคือ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และส่วนอ้างอิง
บทความทางวิชาการโดยทั่วไป ประกอบด้วย ส่วนนำ ได้แก่ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน และข้อความ
แนะนำผู้เขียน ส่วนเนื้อหา ได้แก่ ความนำ เนื้อเรื่อง ซึ่งแบ่งเป็นประเด็นหลัก ประเด็นรอง ประเด็นย่อย
และบทสรุป ส่วนอ้างอิง ได้แก่ บรรณานุกรม / เอกสารอ้างอิง

บทความเชิงวิเคราะห์ ประกอบด้วย ส่วนนำ ได้แก่ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน และข้อความแนะนำผู้เขียน
ส่วนเนื้อหา ได้แก่ ความนำ วัตถุประสงค์ วิธีวิเคราะห์ ขอบเขตการวิเคราะห์ เนื้อเรื่อง ได้แก่ ลักษณะหรือ
สภาพของเรื่องที่วิเคราะห์ การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และการวิเคราะห์แนวทางแก้ไข บทความเป็นการ
ย่อสาระและวิเคราะห์แนวทางแก้ไข ส่วนอ้างอิง ได้แก่ บรรณานุกรม / เอกสารอ้างอิง

บทความวิจัย ประกอบด้วย ส่วนนำ ได้แก่ ชื่อเรื่องงานวิจัย ชื่อผู้วิจัยและคณะ ตลอดจน
รายละเอียดของผู้วิจัย และบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ส่วนเนื้อหา ได้แก่ ความเป็นมาและ
ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ สมมุติฐานของงานวิจัย (ถ้ามี) ขอบเขตที่ครอบคลุมในการวิจัย
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย (ประกอบด้วยข้อมูล
ประชากร กลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล)
ผลการวิจัย (สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ) ส่วนอ้างอิง ได้แก่ บรรณานุกรม /
เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก (ถ้ามี)

การเตรียมโครงเรื่องบทความวิชาการ

โครงเรื่อง คือ คำโครงงานเขียน แสดงขอบเขตของเรื่อง แนวคิดหรือหัวข้อสำคัญ ก่อนลงมือเขียน
บทความทางวิชาการทุกครั้งต้องเขียนโครงเรื่องก่อน เพราะการเขียนโครงเรื่องเป็นการจัดความรู้ความคิด
ให้เป็นระบบ เป็นแนวทางเก็บรวบรวมข้อมูล และเป็นแนวทางนำเสนอเนื้อหาให้เป็นสัดส่วนเกี่ยวเนื่อง
สัมพันธ์กัน ครอบคลุมประเด็นสำคัญได้ครบถ้วน

โครงเรื่องบทความทางวิชาการ แบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก คือ ความนำ เนื้อเรื่อง และสรุป ในส่วน
เนื้อเรื่องแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ โดยจัดลำดับให้เป็นระบบ ในการจัดลำดับจัดได้หลายแบบแล้วแต่เทคนิค
การนำเสนอ อาทิ

1. จัดลำดับจากเรื่องกว้าง ๆ หรือเรื่องทั่วไป ไปสู่เรื่องเฉพาะ
2. จัดลำดับจากเรื่องเฉพาะไปสู่เรื่องกว้าง ๆ หรือเรื่องทั่วไป
3. จัดลำดับตามความสำคัญ
4. จัดลำดับตามเหตุการณ์หรือระยะเวลา

5. จัดลำดับตามเหตุและผล
6. จัดลำดับตามสถานที่หรือทิศทาง

ทั้งนี้ ในการจัดลำดับโครงเรื่อง แต่ละประเด็นต้องมีน้ำหนักสมดุลงัน และการแตกเป็นประเด็นย่อย ต้องแตกเป็นลำดับชั้นอย่างเป็นระบบ ควรใช้ตัวเลขหรือตัวอักษรกำกับหัวข้อประเด็นต่าง ๆ ไม่ควรใช้เครื่องหมายขีดสั้น (hyphen)

เทคนิคการเขียนบทความทางวิชาการ

การเขียนบทความทางวิชาการทั่วไป มีเทคนิคการเขียน ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง ในการเขียนบทความวิชาการ การกำหนดชื่อเรื่อง ต้องใช้ภาษาที่เป็นทางการ ชื่อเรื่องชัดเจน ตรงไปตรงมา และครอบคลุมประเด็นของเรื่อง ส่วนในการเขียนบทความเพื่อเผยแพร่ในวารสารกึ่งวิชาการอาจไม่ใช้ภาษาที่เป็นทางการนัก โดยอาจเลือกใช้คำหรือข้อความที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านก็ได้ โดยทั่วไป ชื่อเรื่องจะต้องสื่อถึงเนื้อหาของเรื่อง ซึ่งต้องมีลักษณะที่เจาะลึก ไม่กว้างเกินไป มีความใหม่และน่าสนใจสอดคล้องกับเวลา สถานการณ์ และนโยบายของวารสาร

2. ชื่อผู้เขียน ต้องใช้ชื่อจริง ไม่ใช้นามแฝง

3. บทคัดย่อ วารสารแต่ละรายชื่อ มักจะกำหนดจำนวนคำสำหรับบทคัดย่อ บทคัดย่อควรมีความยาวประมาณครึ่งหน้า ไม่ควรเขียนบทคัดย่อให้มีความยาวเกินกว่า 1 หน้า

4. ความนำ เขียนปูพื้นฐานเพื่อดึงความสนใจของผู้อ่านสู่เนื้อเรื่อง ให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญ และสร้างบรรยากาศให้ติดตามต่อไป ควรเขียนให้กระชับ ตรงประเด็น ไม่เยิ่นเย้อ ต้องเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง โดยจับประเด็นจากชื่อเรื่องและนำเรื่องเข้าสู่บริบท

5. เนื้อเรื่อง เขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้ตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน ควรจำแนกหัวข้อหรือประเด็นให้ชัดเจน เพื่อความสะดวกในการอ่านและการทำความเข้าใจ หัวข้อต่าง ๆ ในเนื้อเรื่อง ต้องเป็นคำ ข้อความ หรือวลีที่สมบูรณ์ชัดเจน ไม่ใส่วงเล็บศัพท์ภาษาอังกฤษไว้ที่ข้างท้ายหัวข้อเรื่อง หากจำเป็นต้องใส่วงเล็บศัพท์ให้ไปใส่ไว้ที่คำแรกที่กล่าวถึงในย่อหน้า และใส่เพียงครั้งเดียวเท่านั้น

เนื้อหาสาระแต่ละตอนแบ่งเป็นย่อหน้า แต่ละย่อหน้ามีข้อความตอนหนึ่งที่มีใจความสำคัญเพียงเรื่องเดียว โดยอยู่ตอนต้น ตอนกลาง หรือตอนท้ายย่อหน้าก็ได้แล้วแต่ลีลาการเขียน แต่โดยทั่วไปใจความสำคัญมักอยู่ตอนต้นของย่อหน้า แต่ละย่อหน้าต้องมีประโยคขยายใจความสำคัญให้แจ่มชัด ความยาวของย่อหน้าหนึ่ง ๆ ไม่มีกำหนดไว้ แต่โดยทั่วไปย่อหน้าหนึ่ง ๆ มีความยาวประมาณ 3 – 10 บรรทัด

ลักษณะของย่อหน้าที่ดีต้องมีเอกภาพ (unity) มีสัมพันธภาพ (coherence) และมีสารัตถภาพ

1.) มีเอกภาพ ย่อหน้าหนึ่ง ๆ ต้องมีใจความสำคัญเพียงประเด็นเดียว และมีประโยคขยายช่วยเสริมใจความสำคัญและขยายความให้ชัดเจน เพื่อให้มีความสมบูรณ์ของเนื้อหาในประเด็นที่กล่าวถึง

2.) มีสัมพันธภาพ เนื้อหาสาระของเรื่องจากย่อหน้าหนึ่งไปสู่อีกย่อหน้าหนึ่ง ต้องมีข้อความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ลำดับความในย่อหน้าต้องมีระเบียบ เช่น จากเหตุไปผล ตามลำดับเวลา หรือตามลำดับความสำคัญ

3.) มีสารัตถภาพ ย่อหน้าต่าง ๆ ในเรื่องต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสม มีการเน้นย้ำใจความสำคัญ และให้น้ำหนักหรือสัดส่วนของข้อความส่วนที่ต้องการเน้นมากกว่าข้อความย่อย

6. บทสรุป อาจเป็นการนำเนื้อหาที่เขียนมาทั้งหมดมาสรุปใหม่ เป็นการส่งท้ายให้สอดคล้องกับความนำ เน้นย้ำความสำคัญในเนื้อหา และควรสรุปเชิงอภิปราย มีการเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย

7. การนำเสนอเนื้อหา นอกจากการนำเสนอเนื้อหาในรูปของความเรียงแล้ว อาจมีตาราง แผนภูมิ และภาพประกอบตามความจำเป็น เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจข้อมูลได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และต้องมีคำบรรยายตาราง แผนภูมิ หรือภาพประกอบที่นำเสนอด้วย หากเป็นการคัดลอกต้องระบุแหล่งที่มาด้วย

8. การใช้ภาษา ควรใช้ภาษาที่เป็นวิชาการ มีความสั้น กะทัดรัด ชัดเจนไม่คลุมเครือ ถูกต้องตามหลักภาษา และเป็นภาษาทางการ กรณีที่เป็นศัพท์เทคนิค ให้ใช้ศัพท์บัญญัติโดย ราชบัณฑิตยสถาน หรือสมาคมวิชาการ/วิชาชีพ ที่เป็นที่ยอมรับในวงการ ควรระวังในเรื่องความคงเส้นคงวาของการใช้ภาษา ตลอดจนการคงไว้ซึ่งลีลาการเขียนเฉพาะตนด้วย

9. ส่วนอ้างอิง บทความทางวิชาการต้องมีการอ้างอิงในเนื้อหา และมีบรรณานุกรมท้ายเรื่อง การอ้างอิงในเนื้อหาที่มีความนิยมใช้ในปัจจุบัน แต่อาจทำเชิงอรรถอ้างอิงท้ายหน้าหรือท้ายเรื่องแทนก็ได้ ส่วนข้อความที่นำมาอ้างอิงอาจเป็นการเขียนหรือคัดข้อความที่อ้างอิง หรือการเขียนโดยเรียบเรียงหรือประมวลใหม่ รายการอ้างอิงในเนื้อหาทุกรายการต้องอยู่ในบรรณานุกรมท้ายเรื่องด้วย ในการอ้างอิงหากชื่อผู้แต่งมีไม่เกิน 3 คน ให้ใส่ทุกชื่อ หากมีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อผู้แต่งคนที่ 1 และต่อด้วยข้อความ และคณะ อย่างไรก็ตามรูปแบบการอ้างอิงมีความยืดหยุ่นได้ แล้วแต่แหล่งเผยแพร่บทความจะกำหนด

การอ้างอิง นอกจากจะเป็นการป้องกันการฟ้องร้องจากการละเมิดลิขสิทธิ์ และเป็นการแสดงความเคารพทางวิชาการแล้ว ยังเป็นการสะท้อนว่าผู้เขียนอ่านเอกสารมากเพียงใด และอ่านอย่างมีคุณภาพเพียงใดด้วย ดังนั้นการอ้างอิงควรมีจำนวนรายชื่อเอกสารไม่น้อยจนเกินไป ไม่ควรอ้างอิงเอกสารเพียงรายการเดียว ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่เก่า ล้าสมัย ไม่ควรอ้างอิงเอกสารตำราอย่างเดียว ควรอ้างอิงแหล่งสารสนเทศที่ใหม่กว่า เช่นบทความวารสารหรือบทความจากเว็บไซต์ที่เผยแพร่ใหม่ ๆ ด้วย และไม่คว้อ้างอิงเฉพาะเอกสารภาษาไทย ควรใช้เอกสารภาษาต่างประเทศด้วย

บทความทางวิชาการที่ดี

บทความทางวิชาการที่ดี มีลักษณะทางคุณภาพที่สำคัญ ประมวลได้ดังนี้

1. มีประเด็นหรือแนวคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาสาระทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
2. มีการวิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสรุปประเด็น มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ และเสนอความรู้ หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
3. สอดแทรกความคิดริเริ่ม หรือความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจนและเที่ยงตรง
4. มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย ครอบคลุม และมีการอ้างอิงอย่างเป็นระบบ ถูกต้องตามแบบแผน
5. มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่าย และเป็นระบบ ใช้ศัพท์และภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม มีตาราง แผนภูมิ แผนภาพ ประกอบตามความจำเป็น เพื่อให้เข้าใจง่ายและชัดเจน

ในยุคสังคมความรู้ ซึ่งมีข้อมูล ความรู้วิชาการต่าง ๆ เต็มไป และขยายตัวอย่างรวดเร็ว การเขียนบทความทางวิชาการโดยการนำข้อมูล ความรู้เหล่านั้นมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ตลอดจนเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศทางวิชาการและต่อยอดความรู้ และก่อให้เกิดการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนางาน พัฒนาองค์กร และพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ความรู้เกี่ยวกับบทความทางวิชาการ ตลอดจนเทคนิคการเขียนบทความทางวิชาการ จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อนักวิชาการในอันที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางเขียนบทความวิชาการที่ดี และมีคุณค่าต่อสังคมได้ต่อไป

สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

โทร. 0 2201 7282

E-mail darad@dss.go.th

ตุลาคม 2549